

TA INIMI MELE
EA TA
NUMĂRĂ-ȚI
ELEGI CE ESTE
ROST
AREREA LUMII
RA MÂI CU BINE

SENECA
SCRISORI CĂTRE
LUCILIUS

SENECA

Scrisori către Lucilius
(Epistulae morales ad Lucilium)

volumul I

Traducere din limba latină de
Ioana Costa

Editura Seneca Lucius Annaeus

SUMAR

Scrisoarea 1	
Nimic nu ne aparține, doar timpul este al nostru	17
Scrisoarea 2	
Este sărac nu cel ce are puțin, ci cel ce dorește...	19
Scrisoarea 3	
Trăiește în așa fel încât să nu ai secrete nici măcar...	21
Scrisoarea 4	
Nici un bun nu este de folos celui ce îl posedă...	23
Scrisoarea 5	
Nimeni nu este nefericit numai din cauza prezentului	26
Scrisoarea 6	
Nu are cum să fie plăcută posesiunea unui bun...	29
Scrisoarea 7	
Ne suntem unul altuia un teatru îndeajuns de mare	31
Scrisoarea 8	
Hrana să potolească foamea, băutura să stingă...	35
Scrisoarea 9	
"Toate bunurile mele sunt cu mine"	38
Scrisoarea 10	
Trăiește printre oameni de parcă te-ar vedea zeul...	45
Scrisoarea 11	
Abaterile nu le vei îndrepta fără să te folosești...	47
Scrisoarea 12	
Nimeni nu este atât de bătrân încât să nu mai...	50
Scrisoarea 13	
Să nu te simți nefericit mai înainte de a fi vremea	54
Scrisoarea 14	
Înțeleptul privește cu atenție planul, nu finalul	59

Scrisoarea 15	
Dacă vei vrea să fii sănătos, îngrijește-te...	65
Scrisoarea 16	
Natura cere puțin, părerea lumii cere enorm	69
Scrisoarea 17	
Nu are nicio importanță dacă așezi un bolnav...	72
Scrisoarea 18	
Mânia nemăsurată naște nebunie...	76
Scrisoarea 19	
Un lucru de preț nu poate costa puțin...	80
Scrisoarea 20	
Sărăcia îți va păstra prietenii adevărați...	84
Scrisoarea 21	
Lumina are o sursă sigură, proprie...	88
Scrisoarea 22	
E în puterea oricui să trăiască bine...	92
Scrisoarea 23	
Bucură-te de ce este al tău	97
Scrisoarea 24	
De ce să-ți strici prezentul de teama viitorului?	100
Scrisoarea 25	
Prefer însă să nu am succes, decât să nu am...	108
Scrisoarea 26	
Cât ai făptuit se va vedea abia în clipa morții	111
Scrisoarea 27	
Virtutea singură oferă o bucurie trainică	114
Scrisoarea 28	
Sufletul trebuie să ți-l schimbi...	117
Scrisoarea 29	
Părerea pe care o ai tu despre tine...	120

Scrisoarea 30

Natura nimicește tot ce a creat... 124

Scrisoarea 31

Zeul nu are nimic în posesie... 129

Scrisoarea 32

Vrei să știi ce anume îi face pe oameni lacomi... 133

Scrisoarea 33

Nu vom descoperi niciodată nimic... 135

Scrisoarea 34

Cea mai mare parte din calitatea de a fi bun... 139

Scrisoarea 35

Grăbește-te să vii la mine, dar mai înainte... 140

Scrisoarea 36

Moartea întrerupe viața, nu o anulează... 142

Scrisoarea 37

Soarta ne iese în întâmpinare... 146

Scrisoarea 38

Preceptele, zic eu, sunt ca semințele... 148

Scrisoarea 39

Cine a fost vreodată atât de tare rănit... 149

Scrisoarea 40

Înțeleptului i se potrivește pasul modest 151

Scrisoarea 41

Există în noi un spirit sfânt... 155

Scrisoarea 42

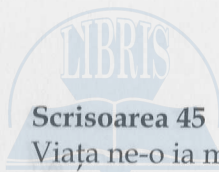
Le numim "gratuite" pe lucrurile pe care... 159

Scrisoarea 43

Socotește-te fericit numai atunci când... 162

Scrisoarea 44

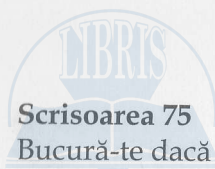
Nu există rege să nu descindă dintr-un sclav... 163

Scrisoarea 45	
Viața ne-o ia mereu înainte...	165
Scrisoarea 46	
Ești mare, ești vertical...	169
Scrisoarea 47	
Poartă-te cu cel ce ți-e inferior așa cum ai dori...	170
Scrisoarea 48	
Nimeni nu poate trăi fericit...	176
Scrisoarea 49	
Învăță-mă că valoarea vieții nu ține de durata...	180
Scrisoarea 50	
Răul nostru nu vine din afară	184
Scrisoarea 51	
Întrebi ce anume este libertatea?...	187
Scrisoarea 52	
Alege-ți călăuză un om căruia îi admiri...	191
Scrisoarea 53	
Visele și le povestește cel ce este treaz	196
Scrisoarea 54	
Înțeleptul voiește ceea ce necesitatea îi impune...	200
Scrisoarea 55	
Nu trăiește pentru sine cel care nu trăiește...	202
Scrisoarea 56	
Munca anulează viciile generate de repaos	206
Scrisoarea 57	
Dacă spiritul supraviețuiește trupului...	210
Scrisoarea 58	
Universul rămâne în viață nu pentru că este...	213
Scrisoarea 59	
Vraja cuvintelor frumoase îi face pe mulți...	223

Scrisoarea 60	
Nu foamea din pânțece ne costă mult, ci ambiția	229
Scrisoarea 61	
Cine se supune de bunăvoie poruncilor scapă...	231
Scrisoarea 62	
Atunci când mă dedic prietenilor...	232
Scrisoarea 63	
Să ne bucurăm cu lăcomie de prezența prietenilor...	234
Scrisoarea 64	
Înaintașii noștri au făcut mult...	238
Scrisoarea 65	
Trupul este singura parte din mine ce poate suferi...	241
Scrisoarea 66	
Orice acțiune morală este făcută în absența unei...	248
Scrisoarea 67	
Orice act moral este rodul unei virtuți anume...	264
Scrisoarea 68	
Niciodată înțeleptul nu face mai multe decât...	269
Scrisoarea 69	
Mai întâi, oprește goana trupului...	273
Scrisoarea 70	
Binele nu înseamnă să trăiești, ci să trăiești bine	275
Scrisoarea 71	
Dacă vrei să știi din vreme în vreme ce să eviți...	282
Scrisoarea 72	
Soarta nu îngăduie dreptul de proprietate...	294
Scrisoarea 73	
Eu datorez foarte mult soarelui și lunii...	298
Scrisoarea 74	
Un suflet slab e tulburat de rele...	303

Scrisoarea 75	
Bucură-te dacă reușești să faci ce trebuie	314
Scrisoarea 76	
Cât timp trăiești, se cuvine să înveți să trăiești	319
Scrisoarea 77	
Viața este ca o piesă de teatru...	329
Scrisoarea 78	
Vei muri nu pentru că ești bolnav...	335
Scrisoarea 79	
Gloria este umbra virtuții...	344
Scrisoarea 80	
Eliberează-te mai întâi cu totul de frica de moarte...	350
Seneca - note biografice	354

CARTEA I-A

*Nimic nu ne aparține,
doar timpul este al nostru*

1. Seneca îl salută pe dragul său Lucilius

1. Uite cum să faci, iubitul meu Lucilius: cere-ți ce ți se cuvine din tine, iar timpul care până acum ți-era luat sau răpit sau părăduit, adună-l și păstrează-l. Încredințează-te că așa este, cum îți scriu: unele frânturi de timp ne sunt luate, altele se duc, altele se pierd. Cel mai rușinos este însă să pierzi timpul din nebagare de seamă. Gândește-te bine: mare parte din viața noastră se scurge făcând rău; cea mai mare parte, nefăcând nimic; toată viața, făcând altceva decât ar trebui.

2. Îmi poți arăta pe cineva care să pună vreun preț pe timpul său, care să-și socotească durata zilei, care să înțeleagă că moare în fiecare zi? Tocmai într-asta greșim: privim moartea dinaintea noastră, numai că mare parte din ea este deja în spatele nostru. Moartea este stăpână pe viața care a trecut. Atunci, iubitul meu Lucilius, fă întocmai ce-mi scrii că faci: cuprinde pe deplin fiecare ceas; vei fi mai puțin la cheremul viitorului dacă te vei înstăpâni pe prezent. De la o clipă la alta, viața se trece.

3. Nimic nu ne aparține, Lucilius, doar timpul este al nostru; firea ne-a dat în stăpânire acest unic bun, nestatornic și alunecos, de care ne poate lipsi oricine voiește.

Oamenii sunt atât de nesăbuiți încât primesc să le fie puse la plată bunuri de nimic, fără nicio valoare, și care, oricum, pot fi înlocuite, dar nimeni nu se gândește că ar trebui să fie dator pentru timpul primit, cu toate că este singurul lucru pe care nici măcar un om plin de recunoștință nu l-ar putea da îndărăt.

4. Vei întreba poate cum mă port eu însumi, care-ți dau sfaturile acestea. Îți voi spune deschis: îmi țin cu grijă socotelile de om risipitor, dar atent. Nu pot spune că nu pierd nimic, pot spune însă ce anume pierd și din ce pricină și în ce fel; îți pot explica motivele sărăciei mele. Mi se întâmplă însă ca celor mai mulți dintre oamenii care nu din vina lor au căzut în sărăcie: toți sunt gata să le găsească scuze, nimeni nu îi ajută.

5. Și atunci? Nu-l socotesc sărac pe cel căruia îi este de ajuns ce i-a rămas; prefer însă ca tu să-ți păstrezi ce este al tău și să începi la momentul potrivit. Căci, după cum spune o vorbă de-a strămoșilor noștri, „e prea târzie zgârcenia când ai ajuns la capăt”; pe fundul sacului nu rămâne doar ce-i mai puțin, ci și ce este mai rău.

Rămâi cu bine.

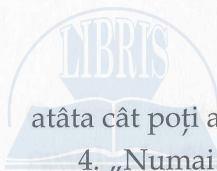
*Este sărac nu cel ce are puțin,
ci cel ce dorește mai mult*

2. Seneca îl salută pe dragul său Lucilius

1. Din câte îmi scrii și din câte aud, nutresc pentru tine bune speranțe: nu alergi într-o parte și-ntr-alta și nici nu te zbuciumi, tot schimbându-ți locul. O asemenea agitație ține de un spirit bolnav: eu însă consider că cel dintâi semn al unui spirit bine clădit este puterea de a sta liniștit într-un loc și de a zăbovi cu sine însuși.

2. Fii mai apoi atent ca nu cumva lectura unui număr mare de autori și a unor cărți de tot soiul să aibă în sine vreo nesiguranță și nestatornicie. Se cuvine să stăruie asupra unor scriitori anume și să te adăpi din ei, dacă voiești să ai un folos care să rămână statornic în spirit. Cine este pretutindeni nu este nicăieri. Cei care își petrec viața în peregrinări ajung să aibă multe gazde, dar niciun prieten. La fel li se întâmplă, fără scăpare, celor care nu se dedică îndeaproape spiritului unui singur autor, ci trec de la unul la altul, în fugă și grăbindu-se.

3. Hrana nu este de folos și nici nu este asimilată de corp dacă, de-abia înghițită, este dată afară; nimic nu împiedică însănătoșirea deopotrivă cu frecvența schimbare a leacurilor; o rană pe care se încearcă la rând remediile nu ajunge să se cicatrizeze; nu devine viguroasă planta care este adesea strămutată; nimic nu este îndeajuns de folositor pentru a-și face efectul în treacăt. Mulțimea de cărți hărțuiește: așadar, cum nu ești în stare să citești

atâta cât poți avea, este de ajuns să ai atâta cât poți citi.

4. „Numai că - zici tu - vreau să răsfoiesc ba cartea asta, ba pe aceea.“ Doar un stomac năzuos are nevoie să guste din multe; căci cele ce sunt felurite și de tot soiul nu hrănesc, ci strică. De aceea, citește mereu autori consacrați și, chiar dacă îți trece prin minte să te îndrepti spre alții, întoarce-te la cei dintâi. Ia-ți în fiecare zi un sprijin împotriva sărăciei, un sprijin împotriva morții și, deopotrivă, împotriva celorlalte năpaste; iar din tot ce vei fi parcurs, alege un singur lucru pe care să-l mistui³ în ziua aceea.

5. Așa fac și eu; din cele multe pe care le-am citit, aleg ceva. Citatul de astăzi, pe care l-am găsit la Epicur - căci îmi stă în obicei să trec și prin tabăra dușmană, nu ca dezertor, ci ca cercetaș -, sună așa: „Bun lucru, zice acela, este o sărăcie voioasă“.

6. Numai că aceea nu este sărăcie, dacă este voioasă: căci este sărac nu cel ce are puțin, ci cel ce dorește mai mult. Ce contează cât are unul în lada de bani, câte grâne sunt în hambarele lui, câte vite are la pășunat sau ce do-bânzi încasează, dacă ține sub ochi bunul altuia și socotește nu câte a dobândit, ci câte i-au rămas de dobândit? Care să fie - mă întrebi - măsura cumpănită a bogăției? Mai întâi, să ai cât e necesar; apoi, cât e îndestul.

Rămâi cu bine.

*Trăiește în așa fel încât să nu ai secrete
nici măcar față de dușmanii tăi*

3. Seneca îl salută pe dragul său Lucilius

1. I-ai încredințat, după cum spui, unui prieten de-al tău scrisorile pentru mine; apoi mă previi să nu vorbesc cu el despre toate câte te privesc, pentru că nici tu însuși nu obișnuiești să faci așa ceva; în felul acesta, în aceeași scrisoare, ai spus că îți este și nu îți este prieten. Dacă te-ai folosit la început de cuvântul cu pricina în sensul lui generic și l-ai numit „prieten” așa cum îi numim „stimabili” pe toți candidații și cum ne adresăm cu „domnilor” celor pe care îi întâlnim, dacă nu ne vine în minte numele lor, atunci treacă.

2. Dacă însă socotești prieten pe cineva în care nu te încrezi ca în tine însuși, greșești amarnic și nu ai înțeles îndeajuns valoarea adevăratei prietenii. Vorbește îndelung despre toate cu un prieten, dar mai întâi lămurește-te tu însuși asupra lui: după ce a apărut prietenia, trebuie să te încrezi; mai înainte, însă, trebuie să cumpănești prietenia. Își amestecă îndatoririle, răsturnându-le ordinea, cei care – împotriva preceptelor lui Teofrast –, după ce și-au dăruit setimentele, cumpănesc judecata și, după ce și-au cumpănit judecata, își retrag sentimentele. Gândește-te îndelung dacă cineva este demn de prietenia ta. Odată ce ai decis așa, primește-l din tot sufletul; vorbește cu el la fel de deschis ca și tu tine însuși.

3. Ba chiar mai mult, trăiește în așa fel încât să nu ai secrete nici măcar față de dușmanii tăi. Dar, pentru că apar unele împrejurări care sunt de obicei ținute în taină,

împarte cu prietenul tău toate grijile, toate gândurile tale. Dacă îl socotești de încredere, chiar îl vei face să fie așa: căci au fost unii care, de teama de a nu fi trădați, au deschis calea trădării și, cu bănuiala greșelii, au făcut ca greșeala să fie justificată. Ce motiv aș avea ca, în prezența prietenului meu, să-mi rețin vreo vorbă? Ce motiv aș avea ca, în prezența lui, să mă consider singur?

4. Unii povestesc oricui ce ar trebui încredințat numai prietenilor și își descarcă în urechile oricui se nimerește tot ce îi apasă; alții, dimpotrivă, se tem ca nu cumva chiar cei mai dragi lor să le afle din tainele și, dacă le-ar sta în putință, nu s-ar încrede nici în ei înșiși și și-ar împinge în fundul sufletului orice taină. Nu este bine nici într-un fel, nici în celălalt: fiecare este deopotrivă o greșeală, și să te încrezi în toți, și să nu te încrezi în nimeni. Numai că – aș spune eu – una este o greșeală mai bună, cealaltă, mai sigură.

5. Tot așa, alte două soiuri de oameni merită să fie blamate: și cei ce sunt veșnic neliniștiți, și cei care au o liniște imperturbabilă. Căci să te bucuri de agitație nu este semnul energiei, ci al ciocnirilor dintr-o minte hăituită; iar să socotești că orice mișcare este un chin nu înseamnă liniște, ci slăbiciune și lăncezeală.

6. Să-ți rămână în suflet, așadar, vorba pe care am citit-o în Pomponius: „Unii s-au ascuns în străfunduri până-ntr-atât încât cred că e prins de vârtej orice se află la lumina zilei.” Cele două stări trebuie să se îmbine: omul înclinat spre meditație se cuvine să acționeze, iar omul de acțiune se cuvine să mediteze. Stai la sfat cu natura: ea îți va spune că a făcut și ziua și noaptea.

Rămâi cu bine.